

Κυριαρχία: στις κοινότητες ή τις Πολιτείες;

Κυριάκου Τζιαμπάζη*

Στις συνομιλίες που έχουν ξεκινήσει ύστερα από την εκλογή Δ. Χριστόφια στην εξουσία, και από τις πρώτες συναντήσεις που έχουν πραγματοποιήσει έχει εκφραστεί «ενιαία βούληση» (concorde volonta) για εγκαθίδρυση ομοσπονδιακού κράτους, που να το συνθέτουν δυο κρατίδια. Επειδή αυτή η δήλωση δεν ικανοποιούσε τις δυνάμεις που συγκυβερνούν με τον κ. Δ. Χριστόφια, στην συνάντηση που πραγματοποιήθηκε αργότερα, ο κ. Ταλάτ συμφώνησε, ότι το νέο κράτος θα έχει μια ιθαγένεια, μια διεθνή εκπροσώπηση και μια κυριαρχία. Όμως και αυτή η φόρμουλα φαίνεται να οδηγείται σε κρίση. Η μετάβαση από τη μια μορφή στην άλλη αποδεικνύεται ότι δεν είναι εύκολη υπόθεση, γιατί έχει άμεση σχέση με το ερώτημα: από πού εκπορεύεται η κυριαρχία;

Η ελληνοκυπριακή πλευρά υποστηρίζει, ότι δεν χρειάζεται να επιβεβαιωθεί ο συνεταιρισμός του 1960 που οδήγησε στην εγκαθίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας, εφόσον η θέληση έχει εκφραστεί από το 1960 με τις ανάλογες υπογραφές των εκπροσώπων των δυο κοινοτήτων. Με άλλα λόγια, η συνταγματική κατοχύρωση σε διαχωρισμό της κυπριακής κοινωνίας με βάση την εθνική καταγωγή και τη θρησκεία, όπως προσδιορίζεται στο σύνταγμα του 1960 θα πρέπει να παραμείνει ως έχει.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 του συντάγματος, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των πολιτών βασίζονται στην κοινοτική ή θρησκευτική επιλογή τους. Οι παράγραφοι 1 και 2 του άρθρου 2 του συντάγματος υποχρεώνουν τους πολίτες να επιλέξουν την κοινότητα στην οποία θα ανήκουν για να αποκτήσουν και τα ανάλογα δικαιώματα και υποχρεώσεις. Η αλλαγή κοινότητας βρισκόταν στην διακριτική εξουσία του Προέδρου της ελληνικής ή τουρκικής Κοινοτικής Συνέλευσης, δηλαδή δεν αποκλειόταν η περίπτωση άρνησης αλλαγής κοινότητας σε οιονδήποτε πολίτη. Ο διαχωρισμός, όμως, ήταν τόσο κάθετος που το ίδιο το σύνταγμα έθετε ψυχολογικούς, ηθικούς και εθνικούς περιορισμούς σε περιπτώσεις μεικτών γάμων. Η παρ. 7(α) προνοεί ότι «η ύπανδρος γυνή ανήκει εις την κοινότητα του συζύγου αυτής». Λαμβανομένου υπόψη, ότι εκείνη την περίοδο απαγορευόταν ο πολιτικός γάμος ανάμεσα σε κύπριους πολίτες τότε η Κύπρια θα έπρεπε να ακολουθήσει τη νομική διαδικασία, που προβλέπετε από το σύνταγμα για αλλαγή κοινότητας. Αλλά και σήμερα που ο πολιτικός γάμος έχει νομιμοποιηθεί, η πρόνοια για το διαχωρισμό με βάση την κοινότητα ή θρησκευτική ομάδα, θα αποτρέψει από τη δημιουργία μεικτών γάμων, -φαινόμενο υγιές σε μια μεικτή κοινωνία- διότι θα πρέπει η οικογένεια να αποφασίσει σε ποια κοινότητα θα ανήκει για να δύναται να απολαμβάνει τα δικαιώματα που απορρέουν από τη μια ή την άλλη κοινότητα. Αυτή η κατάσταση του άμεσου κοινοτικού και

θρησκευτικού διαχωρισμού που κατοχυρώθηκε στο σύνταγμα του 1960 δεν βοήθησε στην αλληλοκατανόηση και στη ανάπτυξη ειρηνικών σχέσεων και επαφών μεταξύ των κοινοτήτων. Η έλλειψη σχέσεων και διαλόγου ανάμεσα στις δυο κοινότητες, οδήγησε αναπόφευκτα στη βία.

Τίθεται το ερώτημα: να μείνει ο κοινοτικός διαχωρισμός ως έχει ή να γίνει στη βάση των Πολιτειών. Θεωρώ, ότι οι πολιτικές δυνάμεις της χώρας θα πρέπει να προβληματισθούν σοβαρά πάνω σ' αυτό το ζήτημα, να το φανταστούν στην προοπτική, αφήνοντας στο παρελθόν τις συναισθηματικές παρορμήσεις και στερεότυπα που δυστυχώς μετατράπηκαν σε αξίες που υιοθετούνται από το σύνολο της κοινωνίας, σαν συγκοινωνούντα αγγεία επηρεάζουν ανεξαιρέτα όλες τις πολιτικές παρατάξεις. Αποτέλεσμα οι οξείες αντιπαράθεσεις ανάμεσα στους εκπροσώπους των δυο κοινοτήτων και τελικά η κόπωση του λαού, η απογοήτευση και η ανάπτυξη εθνικιστικών εκδηλώσεων. Κάποιος μπορεί να υποβάλει το ερώτημα: «να δεχτούμε αναγνώριση της ΤΔΒΚ; Αυτό δεν θα είναι επιβεβαίωση της ολοκληρωτικής ήττας της πολιτικής μας που ακολουθούμε από το 1974»; Βέβαια ανάλογο ερώτημα τίθεται και από την κοινωνία της άλλης κοινότητας, η οποία βίωσε από το 1963-1974 τις ίδιες καταστάσεις που βίωσε η ελληνοκυπριακή το 1974.

Πάντοτε οι άνθρωποι επινοούν λύσεις για να ξεφεύγουν από αδιέξοδα. Ακόμα και οι μαθηματικοί παρ' όλη την αυστηρή τους λογική του αντικείμενου που ερευνούν, όταν φθάνουν σε αδιέξοδο χρησιμοποιούν την «εις άτοπον απαγωγή». Σε άρθρο μου την 1^η Μαΐου 2008 στην εφημερίδα ΠΟΛΙΤΗΣ διατύπωσα την αποδοχή της παρθενόγένεσης ως μεθόδου για να μας οδηγήσει σε έξοδο από το αδιέξοδο αλλά και που οδηγεί στην υλοποίηση της πολιτικής ισότητας των κοινοτήτων. Η κυβέρνηση και τα συγκυβερνώντα κόμματα που αποτελούν τον καθοριστικό παράγοντα στην επίλυση του κυπριακού απορρίπτουν αυτή την πρόταση και προτείνουν την μετεξέλιξη του σημερινού κράτους σε ομοσπονδιακό. Μέχρι σήμερα όμως δεν έχουν προσδιορίσει τη διαδικασία μετάβασης στο ομοσπονδιακό κράτος, ίσως γιατί αντιλαμβάνονται τις εγγενείς δυσκολίες που συναντά αυτή η άποψη.

Με αυτή τη θέση, που υποστηρίζει η ελληνοκυπριακή κοινότητα διακινείται η κυρίαρχη θέση που κατείχε με το σύνταγμα και τις συμφωνίες της Ζυρίχης-Λονδίνου και αποκλείεται η τουρκοκυπριακή κοινότητα να συμβάλει στη διαμόρφωση του νέου κράτους. Αυτή είναι η ουσία της άποψης της κυβερνητικής ελίτ, που υποστηρίζει ότι το νόμιμο κράτος είναι η Κυπριακή Δημοκρατία και αυτή θα πρέπει να αποφασίσει για την μετεξέλιξη της σε ομοσπονδιακό κράτος. Σήμερα όμως, η Κυπριακή Δημοκρατία εξ αντικείμενου εκπροσωπεί μόνο την ελληνοκυπριακή κοινότητα και αυτό ήταν πολιτική επιλογή της από το 1963. Ανεξάρτητα από την πραγματικότητα, αυτό δεν πρέπει να αποτελέσει εμπόδιο στην προσπάθεια για εγκαθίδρυση ομοσπονδιακού κράτους, ο δε λόγος και ρόλος της τουρκοκυπριακής κοινότητας να ληφθεί σοβαρά υπόψη, αν πράγματι η ελληνοκυπριακή ηγεσία πιστεύει στην πολιτική ισότητα των κοινοτήτων. Αν η ελληνοκυπριακή κοινότητα αρνηθεί να προσδώσει αυτό που, η τουρκοκυπριακή κοινότητα δικαιούται και απαιτεί, η επίλυση του κυπριακού καθίσταται ιδιαίτερα προβληματική.

Η άποψη της ελληνοκυπριακής κοινότητας για ανανέωση της υπογραφής των κοινοτήτων, οδηγεί αναπόφευκτα στον κοινοτικό διαχωρισμό. Η κοινότητα ως τέτοια παραμένει με αυτή την προσέγγιση ο εκφραστής των κοινοτήτων και της θρησκευτικής πίστης, άρα και το κρατίδιο σαν τέτοιο λαμβάνει κοινοτική και θρησκευτική μορφή. Ο καθορισμός της κοινότητας, όπως προβλέπεται από το σύνταγμα του 1960 -εθνική καταγωγή και θρησκεία- ως ο συνταγματικά εκφραστής του κρατιδίου θα δημιουργήσει επιμέρους προβλήματα, θα διακινεί το διαχωρισμό με βάση την εθνικότητα και τη θρησκεία, αδιαφορώντας ότι επιβάλλεται η δημιουργία και ανάπτυξη ενιαίας κυπριακής ταυτότητας. Αυτό είναι ένα σοβαρό ζήτημα που είναι αναγκαίο να προβληματίσει την ελληνοκυπριακή ηγεσία. Ο φόβος που κυριαρχεί στα μυαλά της ελληνοκυπριακής ηγεσίας, ότι δυνατόν στο μέλλον το τουρκοκυπριακό κρατίδιο να επιδιώξει να αποσπασθεί από την ομοσπονδία και εφόσον είναι κρατίδιο

με κυριαρχία άρα δικαιούται ανεξαρτησία στη βάση της αρχής της αυτοδιάθεσης, μπορεί να υπάρξει σήμερα που οι συνθήκες αντιπαράθεσης ακόμα είναι ζωντανές, αλλά που στο διηνεκές θα ξεθωριάσουν, αν πραγματικά και οι δυο πλευρές καταβάλουν ουσιαστικές και σύντονες προσπάθειες για ενοποίηση της κοινωνίας και ισχυροποίηση του κεντρικού ομοσπονδιακού κράτους. Είναι γεγονός, ότι οι κοινότητες ως τέτοιες δεν είναι φορείς κυριαρχίας και σε προέκταση του διεθνούς Δικαίου, όμως αυτό δεν αποκλείει το δικαίωμα τους να απαιτήσουν απόσχιση ανεξάρτητα αν ο φορέας είναι η κοινότητα ή το κρατίδιο.

Υπάρχει ακόμα μια πλευρά που αναφέραμε πιο πάνω, η οποία κάνει πιο διστακτικούς τους ηγέτες της ελληνοκυπριακής κοινότητας να αποδεχτούν τη μεταβίβαση μέρους της εσωτερικής κυριαρχίας στα κρατίδια: η αναγνώριση του de facto κρατιδίου ή όπως συνηθίζουν να το αποκαλούν «ψευδοκράτους», άρα μη «αληθές» μη υπάρχον και το οποίο είναι προϊόν της παρουσίας των τουρκικών στρατευμάτων. Η αρχή του Διεθνούς Δικαίου, ότι τα αποτελέσματα που επιβάλλονται με τη βία του πολέμου δεν δημιουργούν Δίκαιο, ούτε και αναγνωρίζονται ως νόμιμα είναι μια θέση διεθνώς ανεγνωρισμένη. Από την άλλη όμως, η ζωή απέδειξε ότι υπάρχουν μια σειρά de facto κράτη και με τα οποία η διεθνής κοινότητα διατηρεί και αναπτύσσει πολύπλευρες σχέσεις χωρίς να λαμβάνει υπόψη το διεθνές τους status. Η ελληνοκυπριακή ηγεσία βρίσκεται στο «μεταξύ» εφόσον το αποκαλεί «ψευδοκράτος», ενώ από την άλλη αποδέχεται τα αποτελέσματα των εκλογών που διεξάγει αυτό το μόρφωμα και αναγνωρίζει για εκπρόσωπο (οι τ/κ τον αποκαλούν Πρόεδρο) εκείνον που εκλέγεται από την πλειοψηφία των μελών της.

Μελετώντας και αναλύοντας τις διάφορες πτυχές του προβλήματος θα πρέπει να εξετασθούν και οι ακόλουθοι παράμετροι για να σχηματισθεί ολοκληρωμένη εικόνα της προοπτικής:

1. Αν δεχτούμε, και έτσι θα πρέπει να συμφωνηθεί, ότι ο πληθυσμός των κρατιδίων δεν θα αποτελείται μόνο από πολίτες μιας εθνικότητας, αλλά θα είναι ανάμεικτος, με ποσοστά που θα αυξάνονται με το χρόνο, όπως προέβλεπε και το σχέδιο Ανάν, τότε θα δούμε ότι τα κρατίδια στο διηνεκές, δεν θα ελέγχονται απόλυτα από τα μέλη μιας συγκεκριμένης κοινότητας.
2. Η συμμετοχή σε τοπικά όργανα εξουσίας του κρατιδίου και στα ανώτερα αντιπροσωπευτικά όργανα του ίδιου του κρατιδίου των μελών της άλλης κοινότητας, θα αμβλύνει τις αντιπαράθεσεις και θα τους συνασπίσει στην προσπάθεια για οικονομική και άλλη ανάπτυξη του συγκεκριμένου γεωγραφικού χώρου.
3. Σε περίπτωση που κάποιες δυνάμεις στο κρατίδιο θέσουν ζήτημα απόσχισης, δεν θα είναι εύκολο να βρει ανταπόκριση στην πλειοψηφία του πληθυσμού που θα είναι ανάμεικτος.
4. Με τη γόνιμη συνεργασία που θα αναπτυχθεί ανάμεσα στους πολίτες ανεξάρτητα από την εθνική τους προέλευση, μπορούν να εκπροσωπούν και να υπερασπίζονται στην Κάτω Βουλή τα συμφέροντα του νότιου ή βόρειου κρατιδίου, οι πολίτες της βόρειας ή νότιας Πολιτείας ανεξάρτητα από την εθνική τους προέλευση.

Η άποψη που θέλει να μεταφέρει την εσωτερική κυριαρχία στις κοινότητες και όχι στα κρατίδια, θεωρώ ότι θα δημιουργεί εμπόδια στην παραπέρα ενοποίηση της κοινωνίας. Αν η εσωτερική κυριαρχία αποδοθεί στα κρατίδια φορείς θα είναι και τα μέλη που θα επιστρέψουν στο βόρειο και νότιο κρατίδιο αντίστοιχα. Με το πέρασμα του χρόνου αυτή η κατάσταση θα αποτελέσει στοιχείο θετικό στην ολοκλήρωση της ενότητας της κοινωνίας και του κράτους. Αυτή η άποψη μπορεί να φαντάζει σήμερα ουτοπική και ανέφικτη, αλλά πιστεύω αυτή θα πρέπει να είναι η προοπτική και όχι η αιώνια εδραίωση της κυριαρχίας των εθνικών κοινοτήτων, επειδή μια μερίδα του λαού εμφορείται από εθνικιστικές παρορμήσεις και μια άλλη αμφιταλαντεύεται από το φόβο του απροσδιόριστου προς το παρών μέλλοντος. Οι καταδρομικές δυνάμεις των στρατών ανά τον κόσμο έχουν μια σπουδαία φράση: «Ο τολμών νικά».